

Kayart

RAMON BALIUS I JULI

L'espai "Quan l'esport es fa art" per primera vegada el dedicarem a uns equipaments esportius, les piragües, les quals per la intuïció i la intervenció d'un artista s'han convertit en objectes diferents sense deixar de ser el que eren. El nou aspecte impedeix que les piragües puguin realitzar la seva funció primitiva, navegar; les noves formes que visualitzem són falses i inútils, si bé, pensem, tenen un veritable valor artístic. Aquestes obres de notables dimensions que foren presentades el setembre de 2007, i estaven instal·lades en el carrer Cavallers de Lleida, són originals de l'artista Ermengol Tolsà Badia, més conegut com Ermengol. Aquesta exposició ha estat batejada per l'autor com a "Kayart".

Abans d'entrar a comentar l'obra d'Ermengol, creiem important proporcionar al lector unes referències al piragüisme i a la seva història. El piragüisme és un esport aquàtic que es practica sobre una embarcació lleugera de fusta, fibra de vidre o plàstic, que és propulsada per una, dues o quatre persones, mai tres, mitjançant unes anomenades pales (mal denominades remes). Aquestes estan formades per una perxa (pal llarg i estret) i als extrems unes fulles (làmines de fusta o metàl·liques responsables de proporcionar l'impuls). Sota aquest concepte de piragua es distingeixen dos tipus d'embarcacions: el caiac, propulsat per pales de dues fulles (fig. 1), i la canoa, propulsada per pales d'una fulla o dues fulles (fig. 2). Ambdós tipus d'embarca-

cions són llargues (entre 250 i 500 cm) i estretes (perímetre d'uns 150 cm), més o menys pesants segons el material de construcció. No és infreqüent que a vegades es parli de canoa-caiac. El piragüisme pot realitzar-se en diferents superfícies aquàtiques –mar, riu, llac o pista artificial–, i segons el nombre de caiaquistes o canoistes que propulsen la nau s'anomenen K1, K2 i K4 (caiacs) i C1, C2 i C4 (canoes). Un fet remarcable que permet diferenciar el piragüisme del rem és que en el primer els palistes estan de cara a la direcció de progressió, mentre que els remers es troben d'esquena a aquesta direcció. En els caiacs els tripulants s'asseuen amb les cames lleugerament flexionades, mentre a les canoes en lloc de seure es posen de genolls.

En el piragüisme es poden diferenciar diferents modalitats:

- Sobre aigües tranquil·les, sense cap tipus de corrents.
- Sobre aigües braves, on la força del corrent és la característica principal.
- Descens de rius.
- Caiac polo, esport de pilota i porteries en el qual s'enfronten dos equips de cinc palistes.
- Surf caiac, que es practica en costes on normalment es realitza el surfing.
- Turisme nàutic.
- Caiac de mar.
- Esquimotatge; és la tècnica de tornar a la superfície després de bolcar sense sortir de l'embarcació.

Figura 1 Caiac esquimal.



Figura 2 Canoa.



– Piragüisme de vela i motor, més atípic.

El caiac i la canoa no són embarcacions de l'era moderna. El testimoni més antic (6.000 anys a.C.) va estar descobert per l'arqueòleg anglès sir Leonard Wooley, que va trobar en la tomba del rei Sumeri en Ur, en els bancs fluvials de l'Eufrates, la representació d'una canoa i un rem. Els egipcis navegaven pel Nil damunt d'estretes embarcacions fabricades amb matolls de joncs units per cordes i corretges de cuir. A l'Amèrica Central, a la península del Yucatán, apareixen unes imatges de canoes en un mural de prop del 1550 a.C. (fig. 3). Igualment a Guatemala, a les runes de Tikal, es troben ossos de 700 anys a.C. amb gravats que representen canoes. A les costes del Carib quan Colón va arribar a Amèrica, els indis s'aproparen a les tres naus amb piragües fetes d'una sola peça: un gran tronc d'arbre buidat al foc i afilat per les puntes. A les costes i rius d'Àfrica, els nadius utilitzaven embarcacions similars a les caribenyes. Els primitius caiacs procedeixen de les costes del Canadà, que els indis aprofitaven com mitjà de transport, caça, pesca i guerra; estaven construïts amb fusta i ossos, recoberts amb escorça de bedoll i pells d'animals. Van ser els esquimals els primers en servir-se

del caiac; i foren els pobles aleutians, els inuits del nord del Canadà, els norses de Groenlàndia i Islàndia, els lapons del nord d'Europa i les tribus koryac i chucki de la Sibèria els primers usuaris. La paraula caiac significa *roba per caminar a l'aigua*, doncs eren construïts a la mida de l'ocupant. Estaven formats per ossos de ren o fusta, recoberts amb pell de foca o altres animals. El primer document que parla del caiac es de 1424 i es obra del cartògraf danès Clavus, que es dedicava a explorar el nord d'Europa.

El naixement del piragüisme modern es remunta al 1865, quan l'advocat escocès John McGregor sorprèn a tot Londres baixant pel Tàmesi en un caiac de tipus esquimal, anomenat *Bob Roy*; de 4,57 m de llargada i 76 cm d'amplada, estava construït amb fusta de cedre i alzina i pesava uns 30 kg. McGregor amb aquesta embarcació va travessar molts rius europeus i va arribar a Palestina i al Nil (fig. 4). Aquests tipus de caiac, ample de proa i estret de popa, es van popularitzar per Europa, principalment per Àustria, Dinamarca, Alemanya i Suècia, països que en 1876 van crear a Breslau l'Internationale für Repräsentantschaft Kanusport. En els Jocs Olímpics de París el 1924, es van efectuar algunes exhibicions de caiacs, però no va ser fins els Jocs de Berlín en

1936 que varen adquirir categoria olímpica.

Com he assenyalat al principi, el creador de "Kayart" es Armengol Tolsà Badia, Ermengol, nascut el 1958 a Canals, poble de la província argentina de Córdoba. Inicia la seva activitat en 1979, com dibuixant a la revista d'humor *Hortensia* de la ciutat de Córdoba. Després segueix col·laborant en una llista de publicacions com *Usted, Información, El Pulso, Acero, El Más Rosarino, El Diario del Norte* i *Perpo*. En 1985 decideix continuar la seva tasca professional a Catalunya, la terra dels seus pares. Des de llavors publica en el diari *Segre* de Lleida i des de 1995 en el diari *Diari d'Andorra*. A més es col·laborador habitual de publicacions locals de Lleida –*Aixa, Callejón, Paper de Mucar, Ara Lleida*, etc.–, de publicacions d'àmbit nacional –*El Periódico de Catalunya, El Triangle, El Jueves, Play Boy* i *Cavall Fort*– i fins i tot internacional, com *Bronkit* de Portugal, *El Garrotazo* de Argentina i *La Pistola* de Mèxic.

En els últims anys ha dedicat especial atenció a contemplar els insectes que habiten en el nostre planeta. En 1999 publica *Ermengolarium*, llibre que presenta alguns dels quasi 500 animalons que setmanalment apareixen en el suplement dominical "Lectura" del diari *Segre*. En un terreny diferent, en 2005 va produir

Figura 3 Reproducció d'una pintura de la paret del Temple dels Guerrers de Chichén Itzá. Guerrers tolteques recarreguen amb canoes les costes del Yucatán.

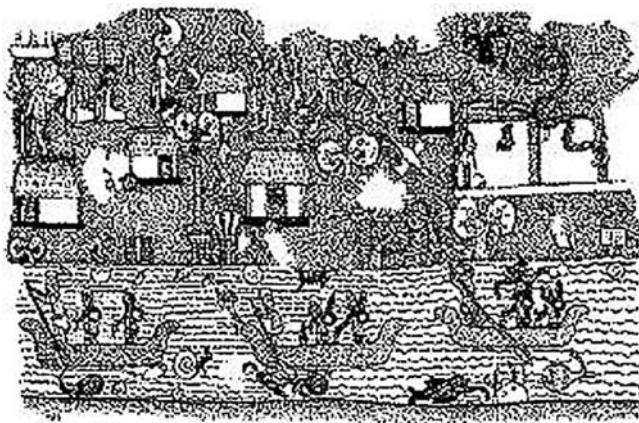


Figura 4 John McGregor navegant per un riu amb el Bob Roy.



sota l'arriscat títol *RIP*, un llibre de dibuixos sobre la mort en col·laboració amb el poeta Xavier Maià.

En la seva carrera de dibuixant hem d'assenyalar la il·lustració d'aproximadament vint llibres, i d'haver protagonitzat vint-i-dues exposicions individuals i haver participat en més d'una vintena de col·lectives.

El seu treball va portar-lo en 1993 a rebre el prestigiós premi Míngote d'humor gràfic, que patrocina el diari *ABC* de Madrid.

La seva ingent obra no li ha impedit actuar com director d'Humoràlia, associació d'estudi i promoció de l'humor, la qual ha organitzat 3 biennals internacionals d'humor gràfic i caricatura de Catalunya a Lleida, els anys 1995, 2001 i 2003. També ha estat un dels principals impulsors de la Mostra de Cinema Llatinoamericà de Lleida, que té un gran prestigi internacional. Ermengol és un entusiasta promotor de propostes artístiques que gaudeix d'un talent envejable, capaç d'aconseguir encomanar els seus projectes a persones i institucions.

La filosofia del Kayart d'Ermengol es sustenta en un concepte previ: la matè-

ria. Aquesta es defineix com una "substància externa, divisible, impene-trable i susceptible de tota classe de formes; allò de què estan fets els cossos per oposició a l'esperit". D'ací sorgeixen 2 conclusions: la matèria és canviant i els cossos, i no els esperits estan fets de matèria. Els cossos adquireixen una forma, un aspecte, que permet identificar-los i classificar-los (identificació formal). Ara bé, no basta un judici visual, que en realitat seria un prejudici, si no es realitza un examen profund. Ermengol explica que en el seu Kayart, al transformar una piragua en una ploma estilogràfica, en una flauta o en un plàtan, ha realitzat una *trompe l'oeil*, una enganyifa. La piragua continuarà sent piragua, encara que ha canviat de forma i aspecte i no navegarà. El nou objecte tampoc servirà per realitzar la funció que aparenta, serà inútil. Ermengol planteja 4 propostes fonamentals: "Proposo un judici. No en tinc prou amb un prejudici. Proposo una anàlisi amb conclusió, no una conclusió sense examen previ. Proposo una profunda reflexió sobre un món, el nostre, que tanta importància dóna a les aparències. Proposo un canvi de les formes".

En Kayart, Ermengol demostra ser un artista d'una imaginació extraordinària capaç de portar la seva filosofia a la pràctica i fer-ho d'una manera que no és pas senzilla. La seva obra és agosarada i pensem que tècnicament és plena de dificultats que únicament un grup de veritables artistes-artesants han pogut realitzar. És una col·lecció transgressora en el fons però ordenada en la forma. Tots saben que quan pretenien canviar una canoa era necessari respectar-la i convertir-la escrupolosament en una altra cosa. L'execució de l'objecte de nou aspecte es tenia de realitzar amb una polidesa màxima. L'acabat havia de ser perfecte i per això, si era necessari, s'havien de buscar col·laboracions; per exemple d'un musicòleg, d'un planxista o d'un lacador. Es buscava per a cada canoa una realitat pròpia.

La col·lecció està formada per 15 objectes, tots ells procedents del "canvi" de formes de diferents tipus de canoes, fabricades amb el mateix material: fibra de vidre i resina de polièster. Les peces afegides per donar versemblança a les obres, són totes elles reals i convencionals. Les quinze obres de la col·lecció són les següents:

Figura 5 Labra.



Figura 8 Cosmogònica



Figura 6 Adýnaton?



Figura 9 Exfoliable.



Figura 7 Leiciscus cephalus



Figura 10 Canoa dolça.



– *Canoculos* (canoa ull). La pupila procedeix de la fotografia de la nineta de l'ull d'una persona. Llargada, 400 cm; perímetre, 145 cm.

– *Labra* (canoa llavis). Llargada, 520 cm; perímetre, 145 cm (fig. 5).

– *Cýmbae Veneris* (canoa luxuriosa). Peces 1 i 2: llargada, 352 cm; perímetre, 150 cm (figura de la portada).

– *Adýnaton?* (canoa barra de pa). Peça 1: llargada, 262 cm; perímetre, 152; peça 2: llargada, 140 cm; perímetre, 142 cm (fig. 6).

– *Leiciscus cephalus* (canoa bagra). El bagra és un peix de cos esvelt i d'escates grosses molt visibles. Llargada, 347 cm; perímetre, 150 cm (fig. 7).

– *Cosmogònica* (canoa ou ferrat). La clara d'ou ha estat lacada per donar-li verosimilitut. Peces 1 i 2: llargada, 155 cm; perímetre, 150 cm; peça central 3: 145 × 123 × 45 cm (fig. 8).

– *Chrysochroa* (canoa coleòpter). Llargada, 330 cm; perímetre, 248 cm.

– *Exfoliable* (canoa plàtan). Per obtenir l'exfoliació de les peles de plàtan

cal afegir un additiu a la resina. Llargada, 325 cm; perímetre, 350 cm (fig. 9).

– *Canoa dolça* (canoa flauta dolça). Llargada, 520 cm; perímetre, 155 cm (fig. 10).

– *Esquizocanoa* (canoa conga). Instrument de percussió la sonoritat del qual va necessitar assessorament musical. Peces 1 i 2: llargada, 140 cm; perímetre, 150 cm; peces reals de congues i elements d'artesanía metàl·lica.

– *Grafòmana* (canoa mania d'escriure amb ploma estilogràfica). Llargada,

QUAN L'ESPORT ES FA ART

Figura 11 Grafòmana.



Figura 13 Metamorfosi.

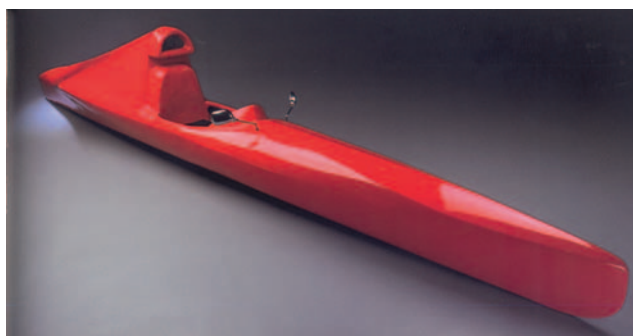


Figura 12 Canoa d'Aladino.



Figura 14 Otium cum dignitate.



490 cm; perímetre, 140 m (fig. 11).

– *Canoa d'Aladino* (canoa làmpada màgica). Llargada, 382 cm; perímetre, 189 cm (fig. 12).

– *Metamorfosi* (canoa fórmula 1). Veritable metamorfosi d'un element de velocitat a l'aigua amb un vehicle de velocitat al circuit. Llargada, 454 cm; perímetre, 195 cm (fig. 13).

– *Otium cum dignitate* (canoa banyera). Llargada, 470 cm; perímetre, 220 cm; aixetes reals (fig. 14).

– *Vbi Sunt?* (canoa taüt). Llargada, 285 cm; perímetre, 160 cm; creu metàl·lica.

Figura 15 Construcció de la Canoa d'Aladino.



A part de l'indiscutible valor artístic de la totalitat de les obres, s'ha de ressaltar molt especialment la seva originalitat i la sens dubte dificultat en la realització.

Són extraordinàriament dispars i per tant cada peça obliga a improvisar solucions per crear-la sense transgredir la filosofia bàsica proclamada per Ermengol. Tot això ha comportat una dedicació d'entre 1 i 3 setmanes llargues de feina en cada producció i la intervenció de diversos artistes-artesans (fig. 15). És una col·lecció que mereix ser exposada completa i en solitari, en-

carà que les seves dimensions dificulten trobar un local adequat. Pensem que la bona voluntat d'una institució podria solucionar aquesta problemàtica.